

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için **The Maurice Wohl Charitable Foundation**'a teşekkürlerimizle

Yukarı Bakmak Beşalah 5781

Bene-Yisrael Kızıldeniz'i geçmişlerdi. İmkânsız gerçekleşmişti. Antik dünyanın en güçlü ordusu – atların çektiği en yeni savaş arabalarıyla Mısırlılar – mağlup edilmiş ve boğulmuştu. Bene-Yisrael artık özgürdü. Ama bu rahatlamaları uzun ömürlü olmadı. Neredeyse hemen, Amalek halkının saldırısıyla karşı karşıya kaldılar ve bu kez Tanrı'nın gözle görülür mucizeleri olmaksızın bir savaşa girmeleri gerekti. Bunu yaptılar ve kazandılar. Bu, tarihte belirleyici bir dönüm noktasıydı – sadece Bene-Yisrael için değil, aynı zamanda Moşe ve halk üzerindeki liderliği için de.

Kızıldeniz öncesi ve sonrası arasındaki tezat bundan daha mükemmel olamazdı. Öncesinde, yaklaşan Mısırlılarla yüz yüze kaldıkları zaman Moşe halka “Sağlam durun ve A-Şem'in sizin için bugün gerçekleştireceği kurtuluşu göreceksiniz ... A-Şem sizin için savaşacak; siz sadece sessiz kalın” (Şemot 14:13) demişti. Başka bir deyişle: “Hiçbir şey yapmayın. Her şeyi sizin için Tanrı yapacak.” Ve yapmıştı da.

Buna karşılık Amalek olayında Moşe, Yeoşua'ya “Bizim için adamlar seç ve Amalek'e karşı savaşa hazırlan” (Şemot 17:9) demişti. Yeoşua bunu yapmış ve halk savaşa çıkmıştı. İşte büyük dönüşüm de buydu: Bene-Yisrael, liderin (Tanrı'nın yardımıyla) her şeyi halk için yaptığı bir durumdan, liderin halkı kendileri için harekete geçmeye teşvik ettiği bir duruma geçiş yapmıştı.

Savaş sırasında Tora, dikkatimizi belirli bir ayrıntıya odaklamaktadır. Moşe, elinde bir asayla savaş meydanını yukarıdan gören bir tepeye çıkar:

Moşe elini yukarıda tuttuğu sürece, Yisrael üstün geliyor, fakat elini serbest bıraktığında Amalek güçlü duruma geçiyordu. Moşe'nin elleri ağırlaşınca, üzerine oturması için bir taş alıp onun altına koydular. Sonra Aaron ve Hur, biri bir yandan, diğeri diğeri yandan onun ellerine destek oldular ve böylece elleri güneş batana kadar sabit durdu. (Şemot 17:11-12)

Burada tam olarak ne olmaktadır? Bu kısım iki şekilde okunabilir: Moşe'nin kaldırdığı elindeki asa – onun Mısır'da ve denizde müthiş mucizeler gerçekleştirmekte kullanmış olduğu asa – Bene-Yisrael'in zaferinin mucizevi bir zafer olduğunun bir işareti olabilir. Alternatif olarak bu sadece, Bene-Yisrael'e, Tanrı'nın onlarla birlikte olduğunun ve kendilerine güç verdiğinin bir hatırlatıcısı da olabilir.

Mişna, fazlasıyla alışılmadık bir şekilde – zira Mişna genellikle Tanah'ın bir açıklaması değil, bir kanun kitabıdır – bu soruya çözüm sağlamaktadır:

Savaşı[n gidişatını] Moşe'nin elleri mi belirledi ki? Daha ziyade metin şunu belirtmektedir: Bene-Yisrael yukarı baktıkları ve kalplerini göklerdeki Baba'larına adadıkları zaman üstün geliyorlardı; aksi takdirdeyse düşüyorlardı.¹

Mişna gayet açıktır. Ne asa ne de Moşe'nin yukarı kaldırdığı elleri bir mucize gerçekleştiriyordu. Bunlar sadece Bene-Yisrael'e, gözlerini yukarı kaldırıp Tanrı'nın onların yanında olduğunu hatırlatmaktaydı. İnançları onlara kazanmak için ihtiyaç duydukları güven ve cesareti vermişti.

Burada liderliğin temel bir esası öğretilmektedir. Bir lider, ekibine güç ve yetki vermelidir. Lider her zaman grubun ihtiyacı olan işi tek başına yapamaz; bunu onlar kendileri için yapmalıdırlar. Ama lider, aynı zamanda, onlara, bunu yapabilecekleri ve başarılı olabilecekleri konusunda mutlak bir güven de vermelidir. Lider onların ruh hallerinden ve morallerinden sorumludur. Muharebe sırasında bir komutan hiçbir zayıflık, şüphe veya korku işareti açığa vurmamalıdır. Bu haftaki peraşamızda gördüğümüz gibi bu her zaman kolay değildir. Moşe'nin yukarı kaldırılmış haldeki elleri “yorulmuştu”. Tüm liderlerin tükenmişlik hissi duydukları bir an olur ve bu gibi zamanlarda liderin desteğe ihtiyacı vardır – Moşe bile, konumunu korumasına yardımcı olan Aaron ve Hur'ın yardımına ihtiyaç duymuştur. Ama sonunda, yukarı kaldırılmış olan elleri, Bene-Yisrael'in, Tanrı'nın galip gelmek için kendilerine kuvvet verdiği konusunda görmeye ihtiyaç duydukları işareti göstermiştir ve Bene-Yisrael gerçekten de bu sayede galip gelmişlerdir.

Günümüzün terimleriyle, bir liderin duygusal zekâya ihtiyacı vardır. En çok bu alanda vermiş olduğu eseriyle tanınan Daniel Goleman, bir liderin en önemli görevlerinden birinin, ekibin ruh halini şekillendirmek ve yükseltmek olduğunu öne sürer:

Büyük liderler bizi harekete geçirir. Tutkularımızı ateşlerler ve bize en iyi ilhamı verirler. Onların neden bu kadar etkili olduklarını açıklama girişiminde bulunduğumuzda, strateji, vizyon veya güçlü fikirlerden bahsederiz. Ancak hakikat çok daha temel niteliktedir: Büyük bir liderlik, duygular yoluyla işler.²

Grupların duygusal bir sıcaklık düzeyleri vardır. Birer birey olarak mutlu veya kederli, heyecanlı veya sakin, korku içinde veya kendinden emin olabilirler. Ama bir grup olarak bir araya geldiklerinde, bir uyum süreci – bir “duygusal bulaşma – meydana gelir ve herkes aynı hisleri paylaşmaya başlar. Bilim insanları, iki insanın bir sohbete başladıktan itibaren on dakika içinde, örneğin nabız hızı gibi fizyolojik ruh hali göstergeleri açısından birbirine yaklaşmaya başladığını deneysel olarak ortaya koymuşlardır: “Üç yabancı bir veya iki dakika boyunca yüz

¹ Mişna Roş Aşana 3:8.

² Daniel Goleman, *Primal Leadership*, (Boston: Harvard Business Review Press), 2002, 3.

yüze oturdıkları zaman, duygusal açıdan en dışavurumsal olan kişi, ruh halini diğer iki kişiye – tek bir söz bile söylemeksizin – aktarır.”³ “Aynalama” olarak bilinen bu sürecin fizyolojik esası üzerine son yıllarda birçok araştırma yapılmış ve bu durum primatlarda bile gözlemlenmiştir. Bu, empatinin, yani diğer insanların duygularının içine girip onları paylaşmanın esasıdır.

Bu, bir liderin en önemli rollerinden birinin de temelidir. Grubun ruh halini diğer herkesten daha çok belirleyen kişi odur. Goleman, liderlerin, grubun ortak duygularını belirlemede nasıl da kilit bir rol oynadıklarını gösteren bazı bilimsel araştırmalardan bahsetmektedir:

Liderler tipik olarak diğer herkesten daha çok konuşuyorlardı ve söyledikleri, daha dikkatli bir şekilde dinleniyordu ... Ama duygular üzerindeki tesir, bir liderin söylediklerinin çok daha ötesine geçer. Bu araştırmalarda, liderlerin, konuşmadıkları zaman bile, grup içindeki diğer herhangi bir kişiden daha dikkatli bir şekilde izlendikleri görüldü. İnsanlar grubun bütünü için bir soru ortaya attıkları zaman, gözlerini, ne tepki vereceğini görmek üzere liderin üzerinde tutuyorlardı. Gerçekten de, grup üyeleri genel olarak liderin duygusal tepkisini en geçerli yanıt olarak görürler ve bu nedenle kendi duygusal tepkileri de bunu örnek alır – özellikle de, farklı üyelerin farklı şekilde tepki verdiği belirsiz bir durumda. Bir anlamda, duygusal standardı lider belirler.⁴

Konu liderlik olduğunda, sözel olmayan imalar bile önemlidir. Liderler, en azından toplum içindeyken, içlerinde kuşku ve tereddütle dolu olsalar bile, güven duygusu yansıtmalıdır. Eğer kişisel korkularını bir söz veya mimikle açığa vururlarsa, grubun moralini bozma riskini alırlar.

Bu konuda, Kral David’in oğlu Avşalom’un, babasına karşı bir *coup d’état* başlatıp kendisini onun yerine kral ilan etmesinden daha güçlü bir örnek olmasa gerektir. David’in savaşçıları isyanı bastırır ve bu sırada Avşalom’un uzun saçları bir ağaca dolanınca, David’in başkomutanı Yoav onu kılıcıyla öldürür.

Haberi aldığı zaman David büyük bir kedere kapılır. Oğlu kendisine baş kaldırmış olabilir, ama o hâlâ oğludur ve ölümü kahredicidir. David ağlayarak yüzünü örter: “Ah oğlum Avşalom! Ah Avşalom, oğlum, oğlum!” David’in kederine dair haber ordu içinde hızla yayılır ve savaşçılar da – duygusal bulaşmanın etkisiyle – mateme kapılırlar. Yoav bunu bir felaket olarak algılar. Ordu David uğruna oğluna karşı savaşmak için büyük riskler almıştır. Şimdi, karmaşa yaratıp morallerini kaçınılmaz bir şekilde baltalamadan kendi zaferleri için ağıt yakmaları mümkün değildir:

Sonra Yoav, Kral’ın evine girdi ve dedi: “Bugün, senin yaşamını ve oğullarınla kızlarının yaşamlarını ve eşlerinle cariyelerinin yaşamlarını kurtarmış olan tüm adamlarını küçük düşürdün. Senden nefret edenleri seviyor, seni sevenlerden nefret ediyorsun. Bugün, komutanların ve adamlarının senin için hiçbir anlam ifade etmediklerini açık bir şekilde ortaya koydun. Görüyorum ki, eğer bugün Avşalom hayatta ve hepimiz ölü olsaydık memnun olacaktın. Şimdi dışarı çık ve adamlarını cesaretlendir. A-Şem’e yemin ederim ki, eğer çıkmazsan, akşama kadar yanında tek bir adam bile kalmayacak. Bu senin için, gençliğinden şimdiye kadar başına gelen tüm felaketlerden daha kötü olacaktır.” (Şemuel II 19:6-8)

³ A.g.e., 7.

⁴ A.g.e., 8.

Kral David, Yoav'ın ısrarına uygun şekilde hareket eder. Keder için bir zaman ve yer olduğunu, ama bunun şimdi, burada ve özellikle de aleni bir şekilde olamayacağını kabul eder. Şimdi, Kral'ı savunmada gösterdikleri yüreklilik için ordusuna teşekkür etme vaktidir.

Bir lider bazen, liderlik ettiği insanların morallerini koruma adına kendi kişisel duygularını susturmalıdır. Amalek karşısındaki savaşta – ki bu, Bene-Yisrael'in, kendileri için vermek durumunda kaldıkları ilk savaşı – Moşe'nin yerine getirilmesi gereken hayati bir rolü vardı. Halka, yukarı bakmalarını sağlamak suretiyle güven aşılamıştı.

1875 yılında, amatör bir arkeolog olan Marcelino de Sautuola, İspanya'nın kuzey sahili yakınlarındaki Altamira'da bulunan bir mağarada toprağı kazmaya başladı. İlk başta ilgisini çekecek pek az şey buldu. Ama Buzul Çağı'na ait alet ve sanat objelerinden oluşan bir koleksiyonun sergilendiği 1878 Paris sergisini ziyaret ettiğinde merakı tekrar alevlendi. Bunlar kadar antik kalıntılar bulup bulamayacağını görmek üzere 1879 yılında mağaraya geri döndü.

Bir gün, dokuz yaşındaki kızı Maria'yı da yanında götürdü. Kendisi toprak yığını içinde arama yaparken, kızı mağarada daha derine doğru ilerledi ve başının üzerindeki duvarda kendisini hayret içinde bırakacak bir şey gördü. “Bak, Baba, boğalar” dedi. Aslında bunlar birer bizon öküzüydü. Maria tarih öncesi sanat alanında tüm zamanların en büyük keşiflerinden birinde bulunmuştu. 25.000 ila 35.000 yaşındaki harikulade Altamira mağara resimleri öylesine emsalsiz bir keşifti ki, gerçekten de özgün oldukları kabul edilene kadar aradan yirmi iki yıl geçecekti. Dört yıl boyunca, Sautuola, anıtsal bir hazineden sadece birkaç metre uzaktaydı, ama onları bir sebeple gözden kaçırmıştı. Yukarı bakmayı unutmuştu.

Tanah'ın kalıcı temalarından biri budur: yukarı bakmanın önemi. “Gözlerinizi yukarı kaldırın ve görün Kim yarattı tüm bunları” der Yeşayau (Yeşayau 40:26). “Gözlerimi dağlara kaldırıyorum. Nerden gelecek yardımım” demiştir Kral David Te'ilim 21'de. Devarim'de Moşe Bene-Yisrael'e, Vaat Edilmiş Toprakların, suyun düzenli olarak bol miktarda var olduğu Nil Deltasının düz ovası gibi olmayacağını söyler. Burası, önceden görülemeyen yağmura tamamen bağımlı, dağ ve vadilerden oluşan bir ülkedir (Devarim 11:10-11). Burası, sakinlerini yukarı bakmaya zorlayacak yapıda bir arazi olacaktır. İşte Moşe'nin, ilk savaşlarında halk için yaptığı budur. Onlara yukarı bakmayı öğretmiştir.

Siyasi, sosyal veya ahlaki hiçbir başarı, aşılması zor engellerden muaf değildir. Yüzleşilmesi gereken yerleşik çıkarlar, değiştirilmesi gereken tavırlar, aşılması gereken dirençler vardır. Sorunlar acildir, nihai hedefse cesaret kırıcı düzeyde uzaktadırlar. Her kolektif girişim, bir ulusa, haritaya baktığınız zaman görüldüğünden her zaman daha uzakta bulunan bir varış noktasına doğru çöl boyunca liderlik etmek gibidir.

Aşağı bakıp zorlukları görürseniz, ümitsizliğe yol açabilirsiniz. Gerek bireysel gerekse de kolektif enerjileri devamlı kılmanın tek yolu, bakışımızı yukarı, uzaktaki ümit ufuklarına yöneltmektir. Filozof Ludwig Wittgenstein bir keresinde, felsefedeki hedefinin “kavanozun içinde gezip duran sineğe, çıkışın nereden olduğunu göstermek” olduğunu söylemişti. Sinek kavanozun içine hapsolmüştür. Dışarı çıkmak için bir yol aramaktadır. Tekrar tekrar başını cama vurup durur – ta ki sonunda bitkin düşüp ölene kadar. Oysa tüm bu süreç boyunca kavanozun ağzı hep açıktır. Sineğin unuttuğı tek şey, yukarı bakmaktır. Bazen aynısı bizim için de geçerlidir.

Güç ve yetki vermek bir liderin görevidir, ama ilham vermek de onun görevidir. Moşe'nin, bir tepenin başında, tüm halkın açıkça görebileceği bir konumda ellerini ve asasını göklere kaldırdığı zaman yaptığı buydu. Halk bunu gördüğü zaman, galip gelebileceğini anlamıştı. "Ne kuvvetle ne de güçle – yalnızca Benim ruhumla!" demiştir Peygamber (Zeharya 4:6). Yahudi tarihi bu temanın çeşitlemelerinden oluşan sürekli bir dizidir.

Zorluk karşısında yukarı bakmaya devam eden küçük bir halk, büyük zaferler kazanacak ve büyük başarılarla imza atacaktır.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Tanah'ta, halkın, perspektifini değiştirip "yukarı bakmasını" gerektiren başka örnekler aklınıza geliyor mu?
2. Liderlerin her zaman iyimser bir tavrı koruması gerektiğini düşünüyor musunuz?
3. Bu yukarı bakma fikrini bugün içinde bulunduğumuz duruma nasıl uygulayabiliriz?